

Litteratur

IVAR ANDERSON:

Bertil Ohlins memoarer

Andra delen av Bertil Ohlins memoarer, "Socialistisk skördetid kom bort. 1940–1951" (Bonniers förlag), handlar mera om partiet än om honom själv. Han skriver här ett kapitel ur folkpartiets historia som ingen kunnat göra med större sakkunskap än han. Under de första fem åren av hans partiledarskap förvandlades folkpartiet från att ha varit ett litet och söndrat parti till det största borgerliga oppositionspartiet, utåt enigt, väl konsoliderat. Det var främst Ohlins förtjänst att så skedde. Hans partihistoria är således Ohlins egen politiska meritförteckning för dessa år.

Bertil Ohlin fick börja sin bana som partiledare som chef för handelsdepartementet i samlingsregeringen. Det uppdraget räckte bara ett halvår, och Ohlin hann inte uträta mycket som han finner värt att bevara i memoarerna. Han trivdes väl och lärde sig uppskatta flertalet kolleger, i synnerhet statsminister P A Hansson. När samlingsregeringen upplöstes i juni 1945, visste han att socialdemokraterna förberedde en framstöt på bred front med ett ambitiöst reformprogram med klarare marxistiska förtecken än svensk socialdemokrati tidigare vågat visa. Det bekanta 27-punktsprogrammet, som utarbetats med Wigforss och Gunnar Myrdal som drivande krafter, skulle utstaka vägen för ett reformarbete på kort sikt och samtidigt visa att partiet ingalunda sökte dölja socialiseringskravet; tvärtom tänkte man aktualisera det på vissa punkter.

Bertil Ohlin och hans parti ville inte vara sämre planläggare. Folkpartiet fick några månaders försprång med sitt principprogram, som lades fram i broschyren "Efterkrigstidens samhälle". Där skrev Ohlin inledningskapitlet. Programmet gav uttryck för det starka reformintresse, som besjälade de yngre liberaler till vilka Ohlin själv räknade sig. Snart visade det sig att denna "radikala" falang var den helt dominerande inom partiet. Den sparsamhet med statens medel,

som varit ett kännemärke för C G Ekmans folkfrisinna, passade inte som generell politisk levnadsregel i Bertil Ohlins nationalekonomi, som lärt av engelska auktoriteter. Det reformprogram som folkpartiet slogs för var dock i många punkter inte särskilt radikalt. Åtskilligt var gemensamt för alla borgerliga; högern och bondeförbundet tyckte att takten i reformarbetet kunde dämpas något, men nejsägare var de inte. Ohlin erkänner också generöst att det var högerens Martin Skoglund som föreslog att den höjda folkpensionen skulle utgå utan behovsprövning.

Större delen av Ohlins bok upptages av en ibland onödigt detaljerad redogörelse för folkpartiets politik under 40-talets tre sista år och hans egen syn på de ekonomiska och utrikespolitiska problemen. Nyheterna är här få, men för många är denna historia en nyttig påminnelse. Långa stycken verkar dock mera vara partsinlaga än samtidshistoria. Den kunde varit utförligare i några fall. Överraskande litet har Ohlin att säga om skattedebatten 1947–48, som kom känslorna att svalla starkare än i vanliga politiska strider. Frågan om baltflyktingarnas utlämning hade också förtjänat en utförligare behandling. Ohlins agerande i räntefrågan och vid avskaffandet av omsättningsskatten kräver en mera ingående analys för att framstå som sakligt genomtänkt.

I stället får man en citatspackad redogörelse för polemiken mellan Ohlin och statsminister Erlander, som var ett stående nummer på båda herrarnas program. Det är, kan man tycka, en onödig fortsättning på deras dueller i Vasaparken och annorstädes. Erlander började striden i del II av sina memoarer genom dåligt underbyggda anklagelser mot Ohlin, och denne tar gärna upp stridshandsken. Han har denna gång klart övertaget, han är starkare än Erlander i både sak och form. Det verkar dock ibland som om han avundas Erlander hans underfundi-

ga raljerande talekonst, mot vilken Ohlins sakliga men föga medryckande argumentprosa förlorar en del av sin slagkraft. Humör är något som Bertil Ohlin inte begåvats med; saknaden tycks dock inte besvära honom alltför mycket. Även Erlander får dock ibland ett välvilligt ord av Ohlin, så tex när hans arbete för ett nordiskt försvarsförbund 1947-49 kommer på tal.

Kampen mellan socialdemokraterna och folkpartiet var, om man håller sig till Ohlins historieskrivning, det allt annat överskuggande ämnet för den politiska debatten 1946-53. Segern, eller åtminstone den största framgången, blev folkpartiets, menar väl Ohlin. Rubriken på hans bok säger vari framgången bestod: socialdemokraterna fick inte fira någon skördefest, de måste i stället skrota ned en del av sitt reformprogram och ställa planerna på socialisering och centraldirigering på framtiden. Ohlin har överdrivit ministären Erlanders vånda i den situation som den försatt sig själv i genom sin famlande ekonomiska politik under de första efterkrigsåren. För övrigt: hade inte Ohlin och, i viss mån, de andra borgerliga partierna medansvar för denna politik genom överbudnen i jakten efter populära men dyrbara reformförslag? Löftespolitik är de-

mokratins förbannelse.

Som ledare för ett parti i stark framryckning bör Ohlin ha ägnat regeringsfrågan många tankar. Visst inte, försäkrar memoarförfattaren. Tro det den som vill! Allt nog, nu halkar Ohlin lätt över denna fråga, som ju främst gäller om borgerlig samverkan kan uppnås som underlag för en ny regering. Frågan blev inte aktuell under de år som denna del av memoarerna omfattar. Ohlin konstaterar att Gunnar Hedlund ställde sig avvisande till tanken på en borgerlig trepartiregering. Mellan raderna kan man läsa att Ohlin själv fann borgerlig samverkan naturlig och önskvärd först och främst för att nå positiva resultat i reformarbetet men även för att spränga ett socialdemokratiskt regeringsmonopol. Han är lite suddig på denna punkt; man får intrycket att han inte ställer sig principiellt avvisande till samverkan med socialdemokraterna för att genomföra vissa reformer. Gunnar Heléns "resultatpolitik", med andra ord!

Bertil Ohlins memoarer är skrivna av en politiker för politiker. Andra än aktivt arbetande politiker kan knappast ha intresse för hans bok, hur välskriven och sympatisk i många stycken den än är. Nästa och sista del ger kanske mera av människan Bertil Ohlin.